

---

Saksnr: 2021/16616-1  
Saksbehandlar Charlotte Espeland  
Dato: 02.05.2021

---

---

**Til:** Hovudutval for kultur, idrett og integrering 25.05.21  
Hovudutval for opplæring og kompetanse 25.05.21  
Fylkesutvalet 01.06.21

---

**Frå:** Fylkesrådmannen

---

Meld. St. 18 (2020–2021) Oppleve, skape, dele — Kunst og kultur for, med og av barn og unge

### Innleiing

Noregs første stortingsmelding om barne- og ungdomskultur vart lagt fram 19. mars i år. Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet har samarbeidd om meldinga, som har fått tittelen *Oppleve, skape dele - Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Meld. St. 18, 2020-2021). I stortingsmeldinga er barne- og ungdomskulturfeltet for første gang presentert som eit samla politisk satsingsområde.

I kulturmeldinga som kom i 2018 (*Kulturens kraft - Kulturpolitikk for framtida*, Meld. St. 18, 2018-2019) skisserte regjeringa i kva retning kulturpolitikken skulle gå. Samtidig varsla dei at det ville kome eigne stortingsmeldingar og strategidokument på delområde av kulturpolitikken. Denne barne- og ungdomskulturmeldinga er ei av dei varsla meldingane. I tillegg har Stortinget bedt regjeringa om ei melding om kulturskolen, derfor har kulturskolen fått ein sentral plass i barne- og ungdomskulturmeldinga.

Målet med stortingsmeldinga er å leggje til rette for at alle barn og unge - uavhengig av bustad, økonomi, funksjonsevne, sosial og etnisk bakgrunn - får tilgang til eit breitt og mangfaldig kulturliv. På statleg nivå vil oppfølginga av alle tiltaka og prioriteringane som blir omtalte bli gjennomførte innanfor Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet sine gjeldande budsjettammer. Meldinga omfattar ingen forslag til tiltak som pålegg kommunar eller fylkeskommunar nye oppgåver eller auka utgifter. Kommunar og fylkeskommunar har eit sjølvstendig ansvar for oppgåver på kulturområdet og prioriterer fritt disponeringa av midlar i tråd med det kommunale sjølvstyret.

Målgruppa for politikken i meldinga er barn og unge mellom 0 og 19 år. På oppdrag frå Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet har Kulturtanken henta innspel frå 1000 barn og unge i målgruppa om forskjellige tema som meldinga omhandlar. Innspela er samla i BUSK-rapporten (*Barn og unges stemmer - Kunst og kultur, Kulturtanken, 2019*) som vert brukt som referanseramme gjennom heile meldinga.

## Samandrag:

### Del I – Barne- og ungdomskultur

Meldinga har fire deler, der ein i den første delen går nært inn på barne- og ungdomskulturen som område. Med barne- og ungdomskultur meiner ein kunst- og kulturuttrykk som har barn og unge som målgruppe, både som mottakarar, deltakarar og aktørar. Ein ser på barne- og ungdomskultur som politikkområde før og no, og beskriv kva ansvar det offentlege har.

Regjeringa sitt mål med å løfte fram kunst og kultur for, med og av barn og unge er:

- å gi alle barn og unge, uavhengig av bakgrunn, tilgang til kunst og kultur,
- å sikre at kunst og kultur som blir skapt for og formidla til barn og unge er av høg kvalitet,
- å gi alle barn og unge moglegheita til å oppleve og skape kultur på eigne premisser.

Meldinga peikar på kjenneteikn ved barne- og ungdomskulturen før og no. Først og fremst vert barn og unges oppvekst stadig meir digital. Vi har òg eit meir mangfaldig samfunn. Barn og unge med innvandrarakgrunn kan ha særskilde utfordringar som gjer det vanskeleg å ta del i organiserte kultur- og fritidsaktivitetar på lik linje med andre.

Generelt er det ei sentral utfordring for alle forvaltningsnivå at sosio-økonomisk og kulturell bakgrunn påverkar i kva grad barn og unge deltek i kulturaktivitetar. Det er særleg to ting regjeringa ønskjer med satsinga på tiltak for barn og unge: å bidra til å jamne ut sosiale forskjellar og å fremje inkludering. Barn og unge med nedsett funksjonsevne skal ha den same moglegheita som andre barn til å delta i leik, fritidsaktivitetar og idrettsaktivitetar.

Barn og unge har rett til å delta i og medverke i avgjerder rundt sitt eige liv og i samfunnet elles. Rettane til barn og unge og ansvaret det offentlege har for barne- og ungdomskulturen er nedfelt i m.a. kulturlova, barnehagelova og opplæringslova.

Kommunane har ansvar for nasjonale satsingar som kulturskolen, biblioteka, Den kulturelle skolesekken og Ung kultur møtest (UKM). I tillegg blir fritidsklubbane og andre opne møteplassar som kommunane skaper, stadig viktigare for barn og unge.

Rolla til fylkeskommunane har endra seg mykje over tid. I dag er det store variasjonar både når det gjeld politisk styring, organisering av kulturområdet og prioritering av oppgåver. Fellestrekk er m.a. oppgåver som fylkeskommunane har som plikt etter lova, forvaltning av tilskotsordningar, støtte til ulike kunst- og kulturinstitusjonar og tilrettelegging for kunst- og kulturfeltet i form av rådgiving og nettverkssamarbeid. Nokre ansvarsområde deler fylkeskommunane med kommunane, for eksempel bibliotek, Ung Kultur Møtest (UKM) og Den kulturelle skolesekken (DKS). Andre ansvarsområde deler dei med det statlege nivået, t.d. å finansiere regionale filmsenter, regionteater og orkester, festivalar og museum.

Kulturdepartementet greier ut eit forslag om å utvide kulturlova med ei planføresegn etter same modell som folkehelselova. Ei slik føresegn vil kunne forplikte fylkeskommunane og kommunane til å lage ei oversikt over statusen og behova på kulturfeltet. Regjeringa legg til grunn at ei planføresegn i kulturlova kan innebere ei tydeleggjering og konkretisering av plikter kommunane og fylkeskommunane allereie har etter kulturlova og opplæringslova.

Regjeringa tydeleggjer i meldinga ansvaret fylkeskommunane og kommunane har for kultursektoren generelt og for barne- og ungdomskultur spesielt. Samtidig framhevar regjeringa betydninga av å halde på det kommunale og fylkeskommunale sjølvstyret og moglegheita for å gjere lokale prioriteringar.

### Del II – Deltakinga og eigenproduksjonen til barn og unge

Del to i barne- og ungdomskulturmeldinga går inn på deltaking og eigenproduksjon. Først ser ein på det lokale kulturtilbodet og gode møteplassar i lokalmiljøet. Deretter går ein grundig inn på kulturskolen før ein avslutningsvis ser på verkemiddel og tiltak for å sikre barn og unge opplæring og fordjuping i kunst- og kulturuttrykk.

#### Lokale kulturtilbod til barn og unge

BUSK-rapporten viser at barn og unge har behov for gode møteplassar i nærmiljøet der dei kan oppleve og framføre kunst og kultur. Å leggje til rette for dette er ein viktig del av barne- og ungdomskulturpolitikken. Dei sosiale og økonomiske ressursane barn og unge har med seg

heimanfrå, innvandrarbakgrunn, kjønn eller funksjonsevne skal ikkje vere hindringar for at barn og unge skal kunne delta i slike aktivitetar. Dette er ei utfordring som stat, fylkeskommunar og kommunar må løyse i fellesskap og gjennom samarbeid med frivillige organisasjonar og private aktørar. Frivillige organisasjonar, fritidsklubbar, kulturskole, bibliotek, kino, ulike trussamfunn og kulturhus er slike arenaer der barn og unge kan treffe kvarandre og byggje et fellesskap i sitt eige nærmiljø. Her kan òg barn og unge møte profesjonelle utøvarar som underviser, rettleier og motiverer.

Frivilligheitsmeldinga (*Frivilligheita - sterk, sjølvstendig, mangfaldig*, Meld. St. 10, 2018-2019) trekte fram tilgangen til eigna lokale som ei av hovudutfordringane for frivillig sektor. Regjeringa anerkjenner behovet frivillig kulturliv har for eigna og tilgjengelege lokale, og vil bidra til meir kunnskap om lokale til kulturformål.

Barne- og ungdomsmeldinga peikar òg på at digitale møteplassar må utviklast. Det kan skje på ei rekkje ulike arenaer. Kulturtanken har i samarbeid med Ung Kultur Møtest Norge, Norsk kulturskoleråd og Ungdom og Fritid foreslått at det blir sett i gang ein innovasjonsprosess i 2021. Målet er å få ulike aktørar og miljø som utviklar ny teknologi til formidling, samspel, undervisning og samskaping med barn og unge, til å samarbeide om å utvikle løysingar.

Forenkling for frivillig sektor er eit mål for regjeringa. Frifondordningane skal gjerast enklare, og dei frittstående ordningane retta mot musikk, dans og andre kunst- og kulturuttrykk skal sjåast i samanheng med andre ordningar på kulturfeltet.

Regjeringa vil styrkje fritidsklubbane sitt arbeid med eigenorganisert aktivitet gjennom omdisponering av Frifondmidlane. Fritidsklubbane er den nest største fritidsaktiviteten for ungdom etter den organiserte idretten. Nesten 80 prosent av kommunane driv opne møteplassar for ungdom sjølv om det ikkje er lovpålagt. Undersøkingar syner at unge med relativt få sosioøkonomiske ressursar bruker klubbane meir enn andre.

BUSK-rapporten trekker fram dei lokale biblioteka som ein stad barn og unge kan møte vener. Barn og unge tek til orde for at alle bibliotek vert styrkte med relevant barne- og ungdomslitteratur. I tillegg har dei etterspurt at biblioteka har låneordningar for filmutstyr og musikkinstrument. Bibliotek er det i alle kommunar, og i mange små lokalsamfunn vil biblioteka vere ei av få offentlege kulturelle tenester. Biblioteka fungerer som kulturarenaer, læringsarenaer og møteplassar. Dei skal vere opne, inkluderande og tilgjengelege stader for rekreasjon, debatt, opplysning og kunnskap for heile befolkninga.

Bruken av folkebiblioteket har endra seg dei siste åra. Framleis bruker folk biblioteket mest til å låne fysiske bøker, men i tillegg har ein av tre vore på arrangement i regi av biblioteket. Mange folkebibliotek legg til rette for dataspeling i lokala sine, og fleire bibliotek arrangerer gaming- og spelkveldar. Meldinga understrekar at det må skapast møteplassar der ungdom kan treffast og spele saman med andre, og som er samlokaliserte med andre tilbod for ungdom. Regjeringa vil leggje til rette for samarbeid mellom kulturskolen, Ung Kultur Møtest, fritidsklubbane og biblioteka.

Norsk kulturråd blei i 2020 tildelt rolla som nasjonal koordinator i arbeidet med mangfald i kunst- og kulturlivet. Kulturrådets mangfaldsarbeid tek utgangspunkt i at kunst- og kulturlivet skal vere inkluderande, relevant og representativt. Målsetjinga er å gjere kulturlivet meir tilgjengeleg og bidra til at fleire deltek som publikum, kunstnarar eller arrangørar. Kulturrådets arbeid vil bestå i målretta tiltak mot grupper som er underrepresenterte og/eller møter særlege utfordringar i kunst- og kulturlivet. Regjeringa vil leggje fram ein handlingsplan om universell utforming med tiltak for å gi barn og unge med funksjonsnedsetjing tilgang til lokale der dei kan delta i og oppleve kunst og kultur.

### Kulturskolen

Kapittelet om kulturskolen tar utgangspunkt i rapporten *Kultur + skole = sant - Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge* (Telemarksforskning og NTNU, 2019). Alle kommunar skal ha eit kulturskoletilbod. Kulturskolane er eigde og drivne av kommunane, og kommunane har stort handlingsrom til å utforme og tilpasse tilbodet. I kulturskolerapporten frå 2019 og i innspel til meldinga kjem det fram at kulturskole-Noreg ønskjer tydelegare statleg styring av innhaldet og oppgåvene i kulturskolen. Mange kommunar uttrykkjer behov for tydelegare signal for å gjere lokale prioriteringar. Dette vert ikkje imøtekome i meldinga. Rammeplanen for kulturskolen skal framleis vere rettleiande. Rammeplanen omtaler samfunnsoppdraget til kulturskolen, prinsipp og

retningslinjer for kulturskoleverksemd, fagplanar og mal for kvalitetssikringssystem. Regjeringa ynskjer at Kulturskolerådet skal vidareføre utviklingsarbeidet for kommunane.

Trass i ei målsetting om at kulturskole skal vere for alle som ønskjer det, når ikkje skolen ut til alle i dag. Deltaking er m.a. avhengig av kulturell og sosio-økonomisk bakgrunn, og det er klart fleire jenter enn gutar som nyttar seg av kulturskoletilbodet. Regjeringa ynskjer at kommunane skal arbeide aktivt for å nå breiare ut med kulturskoletilbodet.

Kulturskolane skal framleis vere forankra i opplæringslova. Dei skal ha eit breitt tilbod av høg kvalitet, og samstundes gi høve til fordjuping og talentutvikling. Kulturskolerapporten frå 2019 og innspel til meldingsarbeidet peiker på at det er nødvendig å samordne behovet kulturskolane har for kompetanseutvikling og å samarbeide med universiteta og høgskolane. Det er òg nødvendig å samarbeide om fordjupingstilboda og talentutviklinga på regionalt nivå. I lys av at fylkeskommunane eig dei vidaregåande skulane, vil det vere naturleg å samarbeide med fylkeskommunane om innsatsen for å styrkje talentutviklinga.

Erfaringar frå fjernundervisning under koronapandemien har gitt nye erfaringar med å gjennomføre delar av undervisninga digitalt. Digital undervisning kan vere eit viktig bidrag for å sikre barn og unge eit fordjupingstilbod innanfor ulike sjangrar, uavhengig av kvar dei bur.

Regjeringa understrekar i meldinga at det er behov for å sikre kulturskolen betre forankring i kommunane. Regjeringa vurderer å utvide kulturlova med planføresegner etter same modell som folkehelselova. Slike føresegnar vil kunne forplikte fylkeskommunane og kommunane til å lage ei oversikt over statusen og behova på kulturfeltet, inkludert kulturskolen. For å løfte fram kor viktig det er at kulturskolane har kommunale planar, vil regjeringa gi betre informasjon til fylkeskommunar og kommunar om forpliktingar og forventningar til kommunal planlegging på kulturfeltet.

Regjeringa går ikkje inn for å innføre kompetansekrav for kulturskolelærarar. Men regjeringa vil inkludere kulturskoletilsette som er kvalifiserte for å ta praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) i stipendordninga for PPU. Dette opnar for at fleire kulturskolelærarar kan ha kombinerte eller delte stillingar i skolen.

#### Opplæring og fordjuping i kunst og kultur

Meldinga har også eit nært blikk på arenaer der barn og unge får opplæring og fordjuping i kunst og kultur. Opplæring og meistring er ein viktig del av barne- og ungdomskulturen. Å leggje til rette for at så mange som mogleg skal få sjansen til å utfalde seg kunstnarisk, kan vere med på å utvide rekrutteringsgrunnlaget til vidare kunstfaglege utdanningar og til det utøvande kunstfeltet.

Kunst og kultur og dei praktiske og estetiske faga er ein viktig del av tilbodet i barnehagen og skolen. Meldinga framhevar at arenaer der barn og unge får opplæring og fordjuping i kunst og kultur må styrkast.

#### Del III – Kunst og kultur for og med barn og unge

Eitt sentralt mål med barne- og ungdomskulturpolitikken er å sikre at kunst og kultur som vert formidla til barn og unge er av høg kvalitet. I arbeidet med BUSK-rapporten gav barn og unge innspel om status, kvalitet og relevans i kunst- og kulturformidlinga. Viss dei fekk bestemme ville dei

- at offentlege kulturinstitusjonar skal lage og ha fleire tilbod tilpassa ulike aldersgrupper
- ha meir samarbeid mellom barn og unge og profesjonelle kunst- og kulturaktørar
- ha meir og betre kunst- og kulturtilbod i barnehagane
- få fleire besøk av Den kulturelle skulesekken i skoletida
- at barn og unge skal få medverke meir i utforminga av kulturtilboda

Målet er at alle barn og unge skal få oppleve kunst og kultur som dei kan kjenne seg igjen i, og som viser mangfaldet i samfunnet vi lever i.

#### Den kulturelle skulesekken

Den kulturelle skulesekken (DKS) har både ei kulturpolitisk og ei utdanningspolitisk forankring og er eit samarbeid mellom kultursektoren og utdanningssektoren på statleg, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Grunnlaget for ordninga blei lagt på 1990-talet, og i 2001 vart DKS etablert som ei nasjonal ordning som sikra elevar i grunnskulen møte med profesjonell kunst og kultur i skulekvardagen. DKS omfattar i dag heile grunnskulen og den vidaregåande opplæringa, og alle kunst- og kulturuttrykk. Gjennom DKS får alle barn og unge eit gratis kunst- og kulturtilbod i

skoletida. DKS-ordninga er det viktigaste verkemiddelet vi har for å unngå geografiske og økonomiske skilnader når det gjeld tilgang på og bruk av kunst- og kulturtilbod.

Meldinga presenterer nye nasjonale mål for DKS. Barn og unge skal gjennom DKS få eit likeverdig kunst- og kulturtilbod av høg kvalitet, uavhengig av kvar dei bur. DKS skal bidra til barn og unge si danning og utdanning, slik dette er formulert i overordna del og læreplanar i fag. Formidlinga av tilbodet gjennom DKS skal skje på ein måte som sikrar at barn og unge får oppleve og utvikle forståing for profesjonelle kunst- og kulturuttrykk av alle slag.

Formidlinga skal vere i tråd med verdiane og prinsippa i skolen slik at DKS bidreg til barn og unge si danning og utdanning. Kultursektoren og utdanningssektoren bidreg kvar for seg og i fellesskap til danning, kritisk tenking og demokratibyggning. Dei to sektorane har ulike utgangspunkt for samfunnsmandatet dei skal forvalte, men dei skal samtidig trekkje i den same retninga. Det er likevel understreka at kunst og kultur har ein sjølvstendig plass i danningssopdraget skolen har.

Fylkeskommunane har eit særleg ansvar for utviklinga av DKS. Dei forvaltar den største andelen av dei statlege midlane til ordninga, og dei tek ansvar for å tilby kommunane kunst- og kulturproduksjonar av høg kvalitet. Fylkeskommunane medverkar òg til å utvikle ordninga i kommunane, og dei har gjennom ordninga teke på seg eit ansvar for å samordne og utvikle tilboda regionalt.

I Vestland har Bergen kommune status som direktekommune, dvs. får tildelt midlar til DKS direkte frå staten. Ordninga vart evaluert i 2017 og regjeringa har no konkludert med at dei vil vidareføre direktekommuneordninga. Det vert etablert ei søknadsbasert ordning med kriterium fastsette av Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet i fellesskap.

#### **Del IV - Den digitale kulturen**

Digitaliseringa har endra mange sider av oppveksten og kvardagslivet til barn og unge. Digitale plattformer og tenester opnar på den eine sida for å delta, lære og å vere saman. Dei unge lærer og finn informasjon som er relevant for skole- og utdanningsløp og eiga helse. Mange synest det er enklare å vere seg sjølv og uttrykkje seg digitalt enn det er å gjere det ansikt til ansikt. Det digitale fjernar ikkje minst hinder som barn og unge med funksjonsnedsetjingar eller sjukdom kan oppleve. På den andre sida kan digitale arenaer forsterke utanforskap og mobbing. Barn og unge kan bli utnytta kommersielt av selskap eller eksponerte for direkte skadeleg innhald på nett og i sosiale medium. Det er stort behov for at barn og unge utviklar ei god digital dømmekraft og kritisk medieforståing.

Moglegheiter og risikofaktorar med digital aktivitet heng gjerne tett saman, og begge element vil vere til stades samtidig i ulik grad. Tilsvarande er oppgåvene myndigheitene har på dette området, svært mangfaldige og involverer mange ulike verksemder og politikkområde. Utdanninga finn ein m.a.i å leggje gode juridiske rammor for å produsere og formidle innhald for, av og med barn og unge, å gi god rettleiing om regelverket og å handheve desse rammene effektivt. Vidare å bidra til produksjon og formidling av kvalitetsinnhald til barn og unge - inkludert eit breitt kunst- og kulturtilbod av høg kvalitet. Her kjem m.a. offentlege tilskots- og finansieringsordningar frå kultur- og mediesektoren inn. Det blir avgjerande at barn og unge utviklar den kompetansen som trengst for å kunne delta aktivt og ansvarleg på digitale plattformer. I tillegg vert det arbeidd for at foreldre og andre vaksne har tilstrekkeleg kunnskap, og at digitale tenesteleverandørar følgjer regelverket og tek eit samfunnsansvar. Regjeringa vil leggje fram ein nasjonal strategi for trygg digital oppvekst.